

HOOFSTUK 6: ‘N GESTALTGROEPWERKPROGRAM VIR DIE ENKELOUERKIND IN DIE LAAT MIDDELKINDERJARE IN ‘N MIDDESTAD KONTEKS

6.1 Inleiding

Na aanleiding van die bevindinge vanuit die literatuurstudie, is ‘n gestaltgroepwerkprogram ontwikkel met die doel om die enkelouerkind in die laat middelkinderjare in ‘n middestad konteks te bemagtig om die negatiewe belewinge wat verband hou met die enkelouersituasie te verwerk en op toepaslike wyses te hanteer. Die ontwikkelde gestaltgroepwerkprogram is tydens die voorondersoek, waartydens vier vroulike respondente en hulle enkelouers betrek is, aangepas en verfyn. Hierdie aangepaste gestaltgroepwerkprogram is tydens die hoofondersoek met sewe manlike respondente in hulle laat middelkinderjare en hulle enkelouers, geïmplementeer en geëvalueer. Die gestaltgroepwerkprogram is tydens hierdie hoofondersoek verder verfyn en finale veranderings is aangebring. Die veranderinge wat aan die doelwitte van enkele groepwerksessies aangebring is, is kortliks in hoofstuk 1 onder die toetsing van die vraelys (paragraaf 1.10.4) uiteengesit.

Die gestaltgroepwerkprogram het uit agt gestaltgroepwerksessies met sewe manlike enkelouerkinders in hulle laat middelkinderjare in ‘n middestad konteks, bestaan. In hierdie gestaltgroepwerkprogram was agt groepwerksessies voldoende, aangesien dit begin blyk het dat die meeste kinderrespondente teen die sesde of sewende groepwerksessie begin gereed raak het vir afsluiting. Afhangende van die behoefte van die betrokke groeplede, sou daar van meer groepwerksessies in so ‘n gestaltgroepwerkprogram gebruik gemaak kon word. Hierdie groep kan as ‘n tydbepaalde groep beskou word. Brown (in Prinsloo, 2001:151) beskou tydbepaalde groepe as groepe waar daar voor die tyd reeds besluit word op die aantal sessies. Hierdie groepe het goeie resultate, omdat die groeplede hulleself sterker verbind om die gestelde doelstellings in die bereikbare tyd te bereik.

Die enkelouers het tydens die gestaltgroepwerkprogram twee maal, na elke derde groepwerksessie met hulle kinders, as ‘n groep vergader. Tydens hierdie

groepwerksessies het hulle terugvoer ontvang van die aspekte wat met hulle kinders deurgewerk is en nog deurgewerk sou word. Die enkelouers is aangemoedig om die hanteringstrategieë vir gevoelens, wat tydens die gestaltgroepwerksessies met die kinders geïmplementeer is, by die huis te versterk. Die enkelouers se eie gevoelens en behoeftes ten opsigte van hulle verhouding met hulle kinders en gewese eggenoot(e), is ook tydens hierdie sessies hanteer. Die gestaltgroepwerkprogram is afgesluit met 'n gesamentlike evalueringssessie met die groeplede en hulle enkelouers. Tydens hierdie sessie het die kinderrespondente elkeen individueel saam met hulle enkelouer neergeskryf wat die gestaltgroepwerkprogram vir hulle beteken het. Die kinder- en enkelouerrespondente het voor en na die gestaltgroepwerkprogram 'n selfontwerpte vraelys ingevul wat die kinderrespondente se belewinge van die enkelouersituasie en hulle hantering daarvan, voor en na die implementering van die gestaltgroepwerkprogram gemeet het. Die effektiwiteit van die gestaltgroepwerkprogram in die bemagtiging van die kinderrespondente om die negatiewe belewinge wat verband hou met die enkelouersituasie op toepaslike wyses te hanteer, is op hierdie wyse geëvalueer. Die bevindinge bekom vanuit die vraelyste en ongestruktureerde waarneming tydens die groepwerksessies, is in hoofstukke 4 en 5 bespreek en geïnterpreteer. Die bevindinge dui daarop dat die ontwikkelde gestaltgroepwerkprogram met vrymoedigheid met enkelouerkinders in hulle laat middelkinderjare in 'n middestad konteks geïmplementeer kan word.

In hierdie hoofstuk sal die volledige gestaltgroepwerkprogram in terme van die doelstelling en doelwitte van elke groepwerksessie, uiteengesit en bespreek word.

6.2 Doelstelling van die gestaltgroepwerkprogram

Daar moet volgens Bloom & Fischer en ook Strydom (in Strydom, 2002:154-155) in twee opsigte doelstellings en doelwitte deur die navorsers opgestel word. Die navorser stel in die eerste plek algemene doelstellings en spesifieke doelwitte ten einde die uitvoering van sy/haar studie te rig en in die tweede plek word spesifieke doelstellings en doelwitte vir sy/haar intervensie ontwikkel (Bloom & Fischer en ook Strydom in Strydom,2002:154-155). Die oorhoofse doelstelling van die gestaltgroepwerkprogram as intervensie met die enkelouerkind in die laat middelkinderjare in 'n middestad konteks, is soos volg geformuleer:

Kopiereg voorbehou

Om die enkelouerkind in die laat middelkinderjare in 'n middestad konteks deur middel van 'n gestaltgroepwerkprogram te bemagtig om die negatiewe belewinge wat verband hou met die enkelouersituasie te verwerk en op toepaslike wyses te hanteer.

6.3 Bespreking van die gestaltgroepwerksessies van die gestaltgroepwerkprogram in terme van doelstellings en doelwitte

Die verloop tydens een gestaltgroepwerksessie en die verloop van die groepwerkproses word ter inleiding kortliks bespreek:

Elke groepwerksessie begin met “rondtes” waartydens elke groeplid die geleentheid kry om dit wat goed en dit wat sleg was van hulle week met die res van die groep te deel. 'n “Praathod” word omgestuur ten einde elke groeplid in staat te stel om te praat sonder om onderbreek te word. Aan die einde van 'n groepwerksessie, tydens sluiting, kry elke groeplid die geleentheid om aan te toon wat vir hulle lekker en wat vir hulle sleg was van die betrokke groepwerksessie. Die groepwerksessie word op hierdie wyse deur die groeplede geëvalueer. Samevatting van die aktiwiteite tydens die groepwerksessie en beplanning vir die volgende sessie vind laastens plaas. Tussen “rondtes” en sluiting fasiliteer die terapeute die uitdrukking van gevoelens ten opsigte van die groeplede se belewinge van die enkelouersituasie, en die versterking van die “self” deur gebruik te maak van projektiewe tegnieke soos teken, verf, klei, “collage”, fantasie en metaforiese stories. Alhoewel die terapeute doelstellings en doelwitte vir elke groepwerksessie daarstel, moet die terapeute buigsaam wees indien 'n betrokke groeplid/groeplede 'n voorgrondbehoefte ervaar wat eers aandag moet ontvang. Dit mag in hierdie gevalle selfs nodig wees om die doelstelling en doelwitte van die bepaalde groepwerksessie te verander, ten einde die behoeftes en gevoelens wat by die groeplede na vore tree, te hanteer. (Vergelyk Oaklander, 1999:173.) Alhoewel die gestaltgroepwerkprogram dus in hierdie hoofstuk baie gestruktureerd uiteengesit is, kan dit eerder as 'n riglyn benut word, aangesien die terapeut(e) altyd daarop ingestel moet wees om die individuele voorgrondbehoefte van die groeplede te hanteer.

Alhoewel daar tydens die studie op gestaltgroepwerk gefokus is, het die groepwerkproses ook in die volgende fases verloop soos uiteengesit deur Toseland & Rivas (2001:153-281 & 399-448):

1. Die beplanningsfase – groeplede is geïdentifiseer en gewerf met die hulp van die klasonderwyser; die aard en doel van die groep is aan die potensiele groeplede verduidelik; vrywillige deelname is beklemtoon en toestemming is van die ouers van die groeplede bekom (telefonies en deur die ondertekening van 'n ingeligte toestemmingsbrief).
2. Die beginfase – groeplede leer mekaar ken; die aard en doel van die groep word weer verduidelik; die groep word gestruktureer in terme van 'n groepnaam, groeplede en strawwe en konfidensialiteit word beklemtoon.
3. Die middelfase – groeplede kry geleentheid om gevoelens en behoeftes rondom die enkelouersituasie te projekteer met behulp van verskeie spelmedia. Groeplede word begelei tot die uitdrukking van gevoelens en behoeftes en die hantering daarvan.
4. Die eindfase – groeplede kry die geleentheid om die gestaltgroepwerkprogram te evalueer in terme van die groepaktiwiteite wat hulle geniet het en dié wat hulle nie geniet het nie. Enkelouer en kind evalueer ook gesamentlik wat gestaltgroepwerkprogram vir kind beteken het. Groeplede is reeds tydens beginfase voorberei op afsluiting na agt groepwerksessies. 'n Afsluitingspartytjie is gehou en twee groeplede is verwys vir individuele terapie.

Hierdie fases stem in 'n groot mate ooreen met die fases van 'n gestaltgroepwerkproses soos uiteengesit en bespreek deur Frew (in O'Leary, 1992:43), naamlik die oriënteringsfase, die konflikfase en die kohesiefase. (Vergelyk paragraaf 3.5.4.2.)

6.3.1 Groepwerksessie 1 – Kinderrespondente

6.3.1.1 Doelstelling

Om die groeplede in staat te stel om mekaar te leer ken; die groep te struktureer en die groeplede se verwerking en hantering van die enkelouersituasie met behulp van 'n vraelys te meet.

6.3.1.2 Doelwitte

- Om die groeplede se insig in hulle eie funksionering te verhoog en die aard van die groep aan hulle bekend te stel deur hulle te vra waarom hulle dink hulle hier is.
- Om aan die groeplede die geleentheid te gee om mekaar te leer ken en hulle op hulle gemak te stel deur aan elke groeplid die geleentheid te bied om hom-/haarself voor te stel en te sê waarvan hy/sy die meeste hou en waarvan hy/sy glad nie hou nie.
- Om groepkohesie te bevorder deur aan die groeplede die geleentheid te bied om saam 'n groepnaam uit te dink.
- Om groepreëls saam met toepaslike strawwe gesamentlik binne groepverband op te stel, ten einde die ordelike verloop van elke groepwerksessie te verseker.
- Om die groeplede se verwerking en hantering van die enkelouersituasie te meet, deur aan elke groeplid die geleentheid te bied om die selfontwerpte vraelys in te vul.

Die volgende funksionele hulpmiddels kan benut word ten einde bogenoemde doelwitte effektief te bereik:

- Groot gekleurde plakaat en dik swart filtpen vir die neerskryf van groepnaam, groepreëls en strawwe. Die groeplede skryf self.
- "Praathood" (rooi brandweermanhoed met die woord "chief" op) ten einde elke groeplid se praatbeurt aan te dui tydens "rondtes". Hierdie hoed word tydens elke groepwerksessie benut.

6.3.2 Groepwerksessie 2 - Kinderrespondente

6.3.2.1 Doelstelling

Om die groeplede se kontak met hulleself en hulle omgewing te verhoog met behulp van sensoriese kontakmakingsaktiwiteite.

6.3.2.2 Doelwitte

- Om die groeplede aan verskeie reuke, teksture, beelde, smake en klanke bloot te stel ten einde hulle in kontak te bring met hulleself en hulle omgewing via hulle sintuie.
- Om die groeplede op te voed in die verskeidenheid gevoelens wat mense kan ervaar met behulp van gevoelsgesiggies en die dramatisering van die verskillende gevoelens.
- Om die groeplede in kontak te bring met hulle eie gevoelens deur middel van eksplorاسie rondom **wanneer** bepaalde gevoelens deur hulle ervaar word.

Voorgestelde aktiwiteite/Funksionele hulpmiddels:

- Tydskrifte waarin groeplede hulle gunsteling foto soek en vir die groep verduidelik waarom hulle daarvan hou en hoe dit hulle laat voel.
- Groeplede speel op Afrikatrommetjie en lui 'n porseleinklokkie en sê waaraan die onderskeie klanke hulle laat dink en hoe dit hulle laat voel.
- Groeplede voel aan sagte velletjie waarmee die trommetjie oorgetrek is, aan die porseleinklokkie, skuurpapier en watte en sê waaraan die onderskeie teksture hulle laat dink en hoe dit hulle laat voel.
- Groeplede ruik aan lemoen, naeltjies en roosolie en sê waaraan onderskeie reuke hulle laat dink en hoe dit hulle laat voel.
- Groeplede proe aan vleisgegeurde aartappelskyfies en lekkers en sê waaraan onderskeie smake hulle laat dink en hoe dit hulle laat voel.
- Papier met getekende gesigte op wat ses basiese gevoelens uitbeeld, naamlik: hartseer, kwaad, bly, bang, eensaam en moeg; word vir die groeplede gewys en teen die muur opgesit.
- Groeplede kry elkeen geleentheid om 'n gevoel uit te beeld deur hulle gesigte te gebruik.

6.3.3 Groepwerksessie 3 – Kinderrespondente

6.3.3.1 Doelstelling

Die versterking van die self deur middel van die projeksie van voorgrondbehoefte met behulp van klei as skeppende spelmedium.

6.3.3.2 Doelwitte

- Om die groeplede te bemagtig tot die hantering van negatiewe gevoelens en tot ontspanning deur hulle op 'n fantasievlug na die berge en woude te neem.
- Om die "self" van die groeplede te versterk en kontakmaking met die "self" te bevorder, deur aan die groeplede die geleentheid te bied om enige-iets uit die klei te maak wat hulle wil.
- Om die groeplede te begelei in die uitdrukking van hulle behoeftes en gevoelens; die neem van verantwoordelikheid daarvoor en die toepaslike hantering daarvan, deur die toepassing van Oaklander se model in die eksplorering van elke kind se skepping.(Verwys na paragraaf 3.5.7.1.)

Voorgestelde aktiwiteite/Funksionele hulpmiddels:

- Fantasievlug waartydens groeplede hulle oë toemaak en hulle verbeel hoe hulle saam met terapeute op 'n uitstappie na 'n mooi woud en berge, vertrek. Hulle stap in woud en op met berg tot by 'n koel bergpoel. Daar swem hulle en baljaar in die water. Hierna lê hulle in die son en bak en eet aan heerlike toebroodjies wat hulle saamgebring het. Elkeen tel iets op wat hulle aan hierdie plek sal herinner. Die tog huis-toe word nou aangepak. Hulle klim terug in die bussie en ry terug. Die terapeut tel van 10 tot by een, waarna groeplede weer hulle oë kan oopmaak. Daar word nou in die groep geëksploreer wat elke groeplid van die lekker plek af saamgebring het.
- Groot bol geelgekleurde soutklei, waarvan elke groeplid vir hulle 'n stuk kan afbreek. Groeplede maak eers kontak met klei deur aan die klei te ruik, te voel en te proe. Groeplede kry geleentheid om gaatjies in die klei te druk; hulle asem in die gaatjies te blaas en die gaatjies vinnig toe te maak. Terapeute beklemtoon dat elkeen se bol klei nou baie spesiaal is, omdat hulle asem in hulle bol klei is. Hierna kry die groeplede die geleentheid om enige-iets uit die klei te maak wat hulle wil.

6.3.4 Groepwerksessie 1 – Enkelouerrespondente

6.3.4.1 Doelstelling

Om die enkelouers se betrokkenheid by die gestaltgroepwerkprogram en die terapeutiese vordering van hulle kinders te verhoog deur die enkelouers in te lig ten opsigte van die terapeutiese werk wat reeds tydens die eerste drie groepwerksessies met hulle kinders gedoen is en om die enkelouers aan te moedig om die nuut aangeleerde hanteringstrategieë vir gevoelens en behoeftes by hulle kinders, te versterk.

6.3.4.2 Doelwitte

- Om aan die enkelouers die geleentheid te bied om mekaar te leer ken en hulle op hulle gemak te stel deur elkeen hom-/haarself te laat voorstel.
- Om die enkelouers se betrokkenheid by die gestaltgroepwerkprogram te verhoog deur die enkelouers in te lig ten opsigte van die terapeutiese werk wat reeds tydens die afgelope drie groepwerksessies met hulle kinders gedoen is.
- Om die enkelouers se betrokkenheid by die terapeutiese vordering van hulle kinders te verhoog deur die enkelouers in te lig ten opsigte van die hanteringstrategieë vir gevoelens en behoeftes wat verband hou met die enkelouersituasie, wat tydens die groepwerksessies met hulle kinders bespreek is en nog bespreek sal word en om die enkelouers aan te moedig in die ondersteuning van hulle kinders met die toepassing van hierdie hanteringstrategieë.
- Om die enkelouers te betrek by die uiteensetting van die volgende groepwerksessies deur die enkelouers in te lig ten opsigte van die tentatiewe beplanning van die volgende drie groepwerksessies met hulle kinders en hulle mening ten opsigte van die beplanning te bekom.
- Om emosionele ondersteuning aan die enkelouers te bied deur enige gevoelens van die enkelouers ten opsigte van die enkelouersituasie wat tydens die groepwerksessie na vore mag kom, te hanteer.

6.3.5 Groepwerksessie 4 – Kinderrespondente

6.3.5.1 Doelstelling

Die fasilitering van die uitdrukking van die groeplede se gevoelens en behoeftes rondom die enkelouersituasie deur middel van die projeksie van die groeplede se belewinge van die enkelouersituasie met behulp van teken/verf as skeppende spelmedium.

6.3.5.2 Doelwitte

- Om die uitdrukking van die groeplede se gevoelens en behoeftes rondom die enkelouersituasie te fasiliteer deur aan die groeplede die geleentheid te bied om te teken of te verf hoe hulle daarvoor voel om die meeste van die tyd by net een ouer te bly.
- Om die groeplede te begelei in die uitdrukking van hierdie gevoelens; die neem van verantwoordelikheid daarvoor en die toepaslike hantering daarvan, deur die toepassing van Oaklander se model in die eksplorering van elke kind se skepping. (Verwys na paragraaf 3.5.7.1.)
- Om insig by die groeplede te ontwikkel ten opsigte van die problematiese dinamika tussen 'n man en 'n vrou tydens egskeiding deur met behulp van 'n visuele voorstelling aan die groeplede te verduidelik hoe opgehoopde bakstene (as 'n metafoor vir onuitgesorteerde probleme) mettertyd 'n muur tussen ouers vorm wanneer die probleme tussen hulle nooit uitgesorteer word nie.
- Insigontwikkeling in die persoonlike probleme van die afwesige ouer deur elke groeplid hierdie ouer te laat teken en die positiewe en negatiewe eienskappe van die ouer weerskante van die tekening te laat neerskryf.

Voorgestelde aktiwiteite/Funksionele hulpmiddels:

- Papier, verf en gekleurde kouiëpenne, ten einde groeplede te laat teken of te laat verf hoe hulle daarvoor voel om die meeste van die tyd by net een ouer te bly.
- Papier en gekleurde kouiëpenne ten einde aan die groeplede geleentheid te bied om die afwesige ouer te teken en die positiewe en negatiewe eienskappe van hierdie ouer weerskante van die tekening neer te skryf.

- Terapeute teken 'n man en 'n vrou wat teenoor mekaar staan, op 'n stuk papier. Die terapeute gebruik hierdie skets om aan die groeplede te verduidelik dat mense met mekaar trou, omdat hulle lief is vir mekaar. Daar word verder verduidelik dat wanneer konflik tussen 'n man en vrou ontstaan, dit normaal is, maar dat die man en vrou die betrokke probleem moet deurpraat en moet uitsorteer. Indien konflik egter nie opgelos word nie, word 'n baksteen tussen hierdie twee mense gelê en met elke verdere konfliksituasie hoop die bakstene op totdat daar so 'n hoë muur tussen die egpaar is, dat hulle mekaar nie meer kan sien nie. Dit gebeur dan dikwels dat twee mense skei. Die terapeute beklemtoon egter dat dit reg is om te trou, maar dat konflik en probleme net uitgesorteer en deurgepraat moet word.

6.3.6 Groepwerksessie 5 – Kinderrespondente

6.3.6.1 Doelstelling

Om die groeplede te bemagtig in die hantering van hulle belewing van die enkelouersituasie deur aan die groeplede die geleentheid te bied om toepaslike hanteringstrategieë vir gevoelens en behoeftes te genereer.

6.3.6.2 Doelwitte

- Om die groeplede se kontakmaking met hulle gevoelens en behoeftes rondom die enkelouersituasie te verhoog, deur weer aan die groeplede die geleentheid te bied om hulle harte met pastelle te teken ten einde uit te beeld hoe hulle daarvoor voel dat hulle ouers nie meer bymekaar is nie.
- Om die verwerking en hantering van gevoelens en behoeftes ten opsigte van die enkelouersituasie te bevorder deur die generering van hanteringstrategieë om die groeplede se harte beter te laat voel.
- Om die groeplede te bemagtig in die benutting van hanteringstrategieë deur die groeplede te motiveer in die toepassing en inoefening van die volgende belangrikste hanteringstrategieë:
  - * Om te praat oor hulle gevoelens met mense wie hulle kan vertrou.
  - * Om dinge te doen wat vir hulle lekker is en wat hulle geniet (selfvertroeteling).

- Om die groeplede te bemagtig in die benutting van hulle “veilige plek” as hanteringstrategie vir gevoelens en behoeftes deur aan die groeplede die geleentheid te bied om hulle “veilige plek” deur middel van ‘n “collage” voor te stel.

Voorgestelde aktiwiteite/Funksionele hulpmiddels:

- Papier en pastelle ten einde weer aan die groeplede die geleentheid te bied om hulle harte te teken, ten einde uit te beeld hoe hulle daaroor voel dat hulle ouers nie meer bymekaar is nie.
- Groeplede word gevra wat hulle dink hulle alles kan doen, ten einde hulle harte beter te laat voel.
- Groeplede word gevra om hulle oë toe te maak en te dink aan ‘n lekker en/of veilige plek waar hulle graag sou wou wees. Tydskrifte, gom, skêre en papier word uitgedeel en die groeplede word aangemoedig om foto’s te soek wat hulle veilige plek/lekker plek die beste voorstel. Die foto’s word uitgeknipt en op wit papier geplak. Elke groeplid maak sy/haar eie “collage”.

6.3.7 Groepwerksessie 6 – Kinderrespondente

6.3.7.1 Doelstelling

Om insig te ontwikkel in en ‘n verbeterde perspektief te vestig ten opsigte van die groeplede se hantering van hulle eie enkelouersituasie, deur middel van biblioterapie.

6.3.7.2 Doelwitte

- Om met behulp van die gesamentlike lees van die boek: Menendez-Aponte, E. 2001. **Wat as ... Ma en Pa skei?** Afrikaanse uitgawe. Wellington: Lux Verbi, BM, groter insig in en ‘n verbeterde perspektief ten opsigte van die groeplede se eie enkelouersituasie by die groeplede tuis te bring.
- Om elke groeplid se hantering van die enkelouersituasie te eksploreer deur middel van die benutting van die boekie as uitgangspunt vir die hantering van gevoelens en behoeftes rondom die enkelouersituasie.

- Om die groeplede se konsentrasievermoë te verhoog deur 'n fisiese groepaktiwiteit/bewegingsaktiwiteit tydens die leesaktiwiteit te inkorporeer.
- Om aan die groeplede die geleentheid te bied om die hanteringstrategieë vir gevoelens en behoeftes ten opsigte van die enkelouersituasie, visueel uit te speel met behulp van gedramatiseerde spel.

Voorgestelde aktiwiteite/Funksionele hulpmiddels:

- Die gesamentlike lees van 'n boek wat die gebeure en gevoelens rondom 'n egskeiding en gevolglike enkelouersituasie op 'n duidelike verstaanbare en visuele wyse uiteensit. Elke groeplid wat wil lees, kry die geleentheid om 'n bladsy te lees en so word daar geroteer totdat die boekie klaar gelees is. Groeplede word nie gedwing om te lees nie. Na elke bladsy word die betrokke gevoelens en behoeftes wat uit die stuk na vore gekom het, in die groep bespreek. Soortgelyke gevoelens wat by die groeplede voorkom, word ook hanteer.
- 'n Groepaktiwiteit soos om in 'n kring te staan en 'n hoepel om te stuur, sonder dat die groeplede hande los, kan tydens die leesaktiwiteit geïnkorporeer word sodat die groeplede se konsentrasievermoë behoue kan bly.
- Gedramatiseerde spel ten einde hanteringstrategieë vir gevoelens en behoeftes ten opsigte van die enkelouersituasie visueel binne groepverband uit te speel.

6.3.8 Groepwerksessie 2 – Enkelouerrespondente

6.3.8.1 Doelstelling

Om die betrokkenheid van die enkelouers by die gestaltgroepwerkprogram en die terapeutiese vordering van hulle kinders te verhoog deur aan die enkelouers terugvoer te gee ten opsigte van die aspekte wat in groepwerksessies 4 tot 6 met hulle kinders gedek is en om die enkelouers te motiveer om die nuut aangeleerde hanteringstrategieë by hulle kinders te versterk.

6.3.8.2 Doelwitte

- Om die enkelouers se betrokkenheid by die gestaltgroepwerkprogram te verhoog deur aan die enkelouers terugvoer te gee oor die aspekte wat in groepwerksessies 4 tot 6 met hulle kinders gedek is.
- Om die enkelouers se betrokkenheid by die gestaltgroepwerkprogram verder te verhoog deur die enkelouers in te lig ten opsigte van die aspekte wat nog met hulle kinders gedek sal word, naamlik selfbeeldversterking en die hersiening van hanteringstrategieë wat tydens die groepwerksessies hanteer is.
- Om die enkelouers se betrokkenheid by die terapeutiese vordering van hulle kinders te verhoog deur die enkelouers te motiveer om die nuut aangeleerde hanteringstrategieë by hulle kinders te versterk.
- Om emosionele ondersteuning aan die enkelouers te bied deur die enkelouers se gevoelens en behoeftes ten opsigte van die enkelouersituasie te hanteer.

6.3.9 Groepwerksessie 7 – Kinderrespondente

6.3.9.1 Doelstelling

Selfbeeldversterking deur aan elke groeplid die geleentheid te bied om hom-/haarself te teken en sy/haar positiewe eienskappe te identifiseer en te beklemtoon.

6.3.9.2 Doelwitte

- Om die groeplede se kontak met hulleself te bevorder deur aan elke groeplid die geleentheid te bied om hom-/haarself te teken op enige manier wat hy/sy wil.
- Om die selfbeeld van die groeplede te versterk deur elke groeplid te motiveer om sy/haar positiewe eienskappe by die tekening neer te skryf.
- Om die selfbeeld van die groeplede te versterk en die uniekheid van elke groeplid te beklemtoon deur aan elke groeplid die geleentheid te bied om hierdie positiewe eienskappe vir die res van die groep voor te lees en die ander groeplede te motiveer om nog positiewe eienskappe by te voeg.
- Om 'n toekomspektief by die groeplede te vestig deur hulle na foto's in tydskrifte te laat soek wat uitbeeld hoe hulle graag eendag tussen mense wil

wees en hulle te laat dink oor dit wat hulle moet doen ten einde daarby uit te kom.

- Om die groeplede se benutting van hanteringstrategieë vir gevoelens en behoeftes te versterk deur die hersiening van die belangrikste hanteringstrategieë wat tydens die groepwerksessies hanteer is, naamlik:
  - * Om te praat met mense wat jy kan vertrou.
  - * Om dinge te doen wat vir jou lekker is (selfvertroeteling).
  - * Om in jou gedagtes na jou veilige plek te gaan.
- Om die groeplede se benutting van die hanteringstrategieë te eksploreer deur terugvoer van die groeplede te ontvang ten opsigte van hulle toepassing van die hanteringstrategieë buite die groepsituasie.
- Om die groeplede finaal voor te berei op afsluiting tydens die volgende groepwerksessie deur hulle daaraan te herinner dat dieselfde vraelyste as aan die begin van die gestaltgroepwerkprogram weer ingevul sal word en deur die gesamentlike beplanning van die afsluitingspartytjie.

Voorgestelde aktiwiteite/Funksionele hulpmiddels:

- Papier, verf, pastelle en gekleurde koukiepenne ten einde groeplede hulleself te laat teken en hulle positiewe eienskappe by die tekening te laat neerskryf.
- Elke groeplid lees sy/haar positiewe eienskappe hardop vir die res van die groep voor en die ander groeplede en terapeute voeg dan nog positiewe eienskappe by.
- Tydskrifte word uitgedeel, ten einde groeplede foto's te laat soek ten opsigte van hoe hulle graag eendag tussen mense wil wees. Op hierdie wyse kan 'n toekomspektief by die groeplede gevestig word.

6.3.10 Groepwerksessie 8 – Kinderrespondente

6.3.10.1 Doelstelling

Om die groeplede se verwerking en hantering van die enkelouersituasie na die gestaltgroepwerkprogram met behulp van dieselfde selfontwerpte vraelyste as tydens die eerste groepwerksessie, te meet, sodat vasgestel kan word of die groeplede na die

gestaltgroepwerkprogram 'n verbeterde vlak van emosionele en sosiale funksionering handhaaf en in staat is om hulle gevoelens op toepaslike wyses te hanteer.

6.3.10.2 Doelwitte

- Om die groeplede se verwerking en hantering van die enkelouersituasie te meet deur aan elke groeplid die geleentheid te bied om weer dieselfde vraelys as tydens groepwerksessie 1, in te vul.
- Om die “self” van die groeplede verder te versterk en die gestaltgroepwerkprogram sinvol af te sluit deur aan die groeplede die geleentheid te bied om te praat oor daardie dele in die gestaltgroepwerkprogram waarvan hulle gehou het en daardie dele waarvan hulle nie gehou het nie. Op hierdie wyse word die aktiwiteite van die gestaltgroepwerkprogram deur die groeplede self, geëvalueer.
- Om deur die hou van 'n afsluitingspartytjie die groeplede in staat te stel om op 'n aangename wyse met die gestaltgroepwerkprogram af te sluit.

Voorgestelde aktiwiteite/Funksionele hulpmiddels:

- Die groeplede word kortliks herinner aan die inhoud en aktiwiteite tydens elke groepwerksessie tydens die gestaltgroepwerkprogram. Die groeplede word hierna aangemoedig om die aktiwiteite wat hulle die meeste geniet het en die aktiwiteite wat hulle die minste geniet het, uit te lig. Eerlikheid word deur die terapeute aangemoedig.
- Die terapeute en groeplede (opsioneel) bring lekkers en koeldrank en 'n afsluitingspartytjie word gehou.

Die gestaltgroepwerkprogram word afgesluit met 'n gesamentlike evalueringssessie met die groeplede en hulle enkelouers. Tydens hierdie evalueringssessie skryf die groeplede elkeen individueel in samewerking met hulle enkelouer neer wat die gestaltgroepwerkprogram vir hulle beteken het. Eerlikheid word aangemoedig. Enige verdere gevoelens en behoeftes ten opsigte van die enkelouersituasie word hierna individueel met die terapeute bespreek.

Tydens die beplanning, implementering en evaluering van hierdie gestaltgroepwerkprogram is die metodes van maatskaplikewerk aanvullend tot mekaar benut. Die omvang van die behoefte aan ondersteuning vir kinders uit enkelouergesinne in 'n middestad konteks, is in die eerste plek in die gemeenskap in die middestadomgewing, waargeneem. Die skool is as deel van die gemeenskap tydens die beplanningsfase genader, ten einde respondente vir deelname aan die gestaltgroepwerkprogram te identifiseer en te werf. Tydens die implementering van die gestaltgroepwerkprogram, is die metode van maatskaplikewerkintervensie met groepe hoofsaaklik benut. Tydens die eindfase is die program geëvalueer en is twee kinderrespondente verwys vir individuele terapie. Enige verdere behoeftes en gevoelens is tydens die gesamentlike evalueringssessie met die groeplede en hulle enkelouers op 'n individuele basis met die betrokke enkelouer en sy/haar kind, hanteer. Daar is dus tydens hierdie navorsingstudie van 'n afgeronde, holistiese program gebruik gemaak.

6.4 Samevatting

- Die volledige en verfynde gestaltgroepwerkprogram wat vanuit die bevindinge van die literatuurstudie en die empiriese studie ontwikkel en geëvalueer is, is in hierdie hoofstuk uiteengesit.
- Die navorser het met haar ontwikkelde gestaltgroepwerkprogram 'n bydrae gelewer tot die gebiede van gestaltgroepspeeltherapie en intervensie met enkelouerkinders in die laat middelkinderjare in 'n middestad konteks.
- Die doelstellings en doelwitte van elke groepwerksessie wat in hierdie hoofstuk uiteengesit is, is suksesvol tydens die gestaltgroepwerkprogram geïmplementeer.
- Enkele leemtes van die gestaltgroepwerkprogram is wel geïdentifiseer en bespreek in hoofstuk 1.
- Hierdie leemtes sluit onder andere in die onbetrokkenheid van sommige enkelouers tydens die enkelouergroepwerksessies, wat moontlik toegeskryf kon word aan werksverpligtinge, vervoerprobleme en persoonlike emosionele probleme, asook die woeligheid van sommige groeplede tydens die laaste drie groepwerksessies van die gestaltgroepwerkprogram. Die aanbeveling wat ten

opsigte van eersgenoemde leemte gemaak kan word, is dat 'n afsonderlike gestaltgroepwerkprogram verkieslik na-ure vir die enkelouers aangebied kan word. Fisiese groepaktiwiteite met die aanvang van of geïnkorporeer tydens die laaste drie groepwerksessies van die gestaltgroepwerkprogram, sou woeligheid onder die kinderrespondente kon bekamp. Daar sal egter genoeg tyd vir laasgenoemde in die skoolprogram toegelaat moet word.

Die volgende hoofstuk vorm die laaste hoofstuk van hierdie proefskrif en behels 'n bespreking van die samevatting, gevolgtrekkings en aanbevelings van hoofstuk 1 tot 6. Die toetsing van die doelstelling, doelwitte en hipotese soos in hoofstuk 1 uiteengesit, aan die hand van die empiriese bevindinge, vorm ook 'n belangrike deel van die fokus in die laaste hoofstuk.